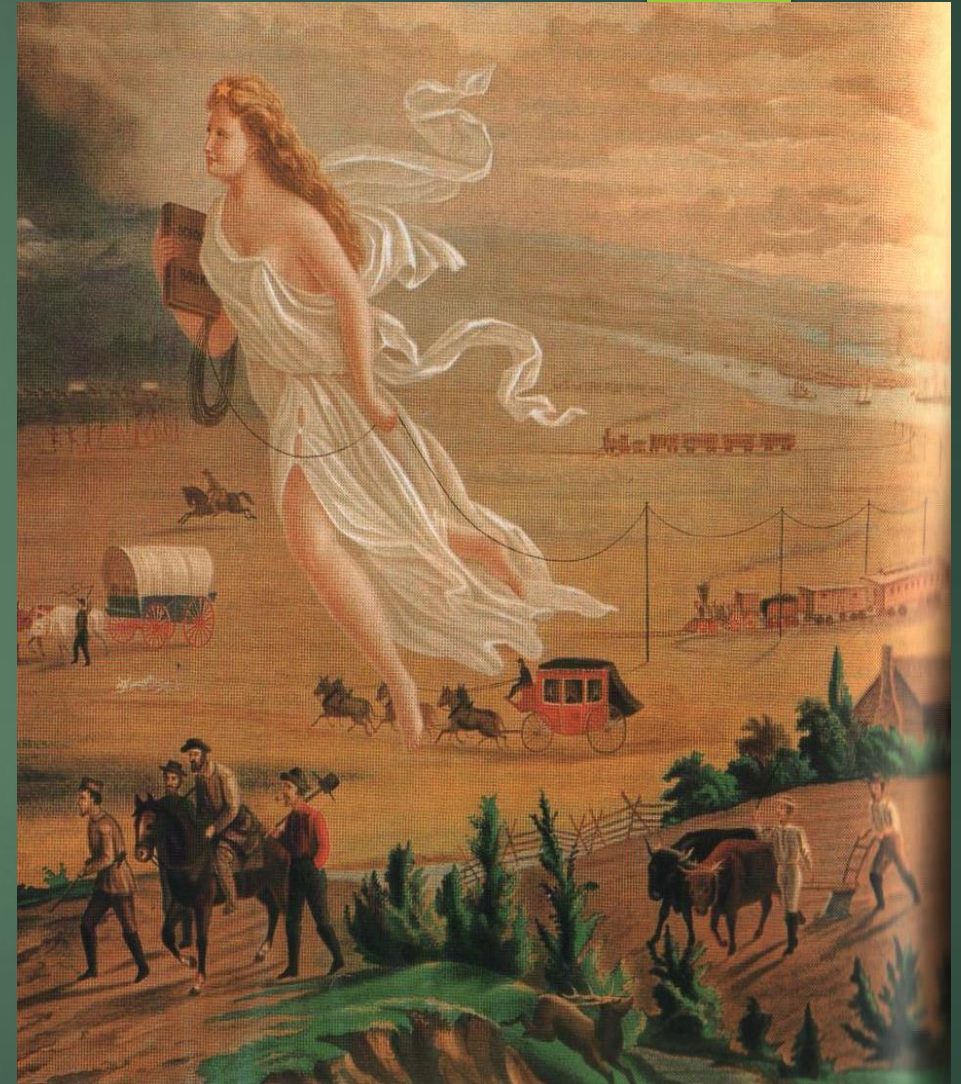

A feladatok szerepe, jellemzői és a történelemtanítás

KAPOSI JÓZSEF

Felhasznált irodalom

- ▶ Bábosik István: A feladat mint személyiségfejlesztő tényező ÚPSZ 2006/4.
- ▶ Horváth Zsuzsa-Lukács Judit: Kevesebb kudarc, több önbizalom– A kompetencia (szerk. Demeter Kinga) OKI 2006.
- ▶ Einhorn Ágnes: Fejlesztés vagy vizsgatréning? Tanulmányok az érettségiről (szerk. Bánkuti Zsuzsa és Lukács Judit) OFI 2008.
- ▶ F. Dárdai Ágnes – Kaposi József: A problémaorientált történelemtanítás és a fejlesztő feladatok , OFI, 2007.
- ▶ Kaposi József: A fejlesztő- és képességfejlesztő feladatok a történelmi gondolkodás kialakításában. Válogatott tanulmányok II. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2015.
- ▶ Kaposi József – Száray Miklós: Történelem I.-IV. képességfejlesztő munkafüzet, Nemzeti Tankönyvkiadó 2007-2009

Az előadás kérdései

- ▶ A feladatok szerepe, gondolkodási szintek
- ▶ Az interaktív és reflektív feladatok
- ▶ A történelmi tanulás, kulcskompetenciák
- ▶ A történelmi megismerést és gondolkodást fejlesztő feladatok
- ▶ Az élményszerű, fejlesztőfeladatok sajátosságai
- ▶ A fejlesztő feladatok alkalmazása, értékelése

A hatékony tanítás alapelvei

- A pusztá információ továbbítás (alacsonyabb rendű gondolkodási sémák) helyett inkább az információfeldolgozó képesség („magasabb rendű gondolkodási sémák”) fejlesztésére kell helyezni a hangsúlyt.
- Uniformizált oktatási gyakorlat helyett jobb eredményeket lehet személyre szabott oktatási gyakorlattal elérni.
- A diákokat csoportos munkára, együttműködésre kell ösztönözni.
- Az oktatás folyamatának szerves részét képező, „autentikus” értékelési rendszert kell működtetni.

A történelmi tanulás

- ▶ Elsősorban nem a történelmi ismeretek megtanulását, hanem differenciált történelmi gondolkodás elsajátítását jelenti.
- Kulcsfogalmak, amelyek célja:
 - a történelemtudás rendszerezése;
 - a történelemhez kapcsolódó gondolatok rendszerezése;
 - az általánosítás (pl. : ez arra példa, hogy...);
 - a hasonlóságok és különbségek felismerése;
 - trendek felismerése;
 - összefüggések kimutatása.
- Pl.: birodalom, háború, munkamegosztás, erőszak.
- Gazdag jelentésmezővel bírnak, és jellegüknél fogva érintkeznek is egymással. Fokozatosan telítődnek konkrét tartalmakkal, azaz lépcsőről lépcsőre épülnek fel.

Kulcskompetenciák I.

- Narratív megismerés: életünk új eseményeit korábban megismert, rögzült narratívák segítségével értelmezzük, miközben az újonnan megismert történetek új fényben láttathatják életünk korábbi eseménysorait.
- Sémák: a gyakran ismétlődő, azonos szerkezetű történések sémái forgatókönyvekké (script) rendeződnek.
- Cél: megtalálni a leginkább megfelelő és kivitelezhető egyensúlyt a tudásátadás és a történelmi tényeket elemző, értelmező, értékelő kompetenciák fejlesztése között (beleértve annak megértését is, hogy hogyan jön létre a történelmi tudás).

Kulcskompetenciák II.

- ▶ releváns kérdések megfogalmazása;
- ▶ egy történelmi probléma megvizsgálása, és a lehetséges kutatási irányok felvetése;
- ▶ a lehetséges információforrások felhasználása, és az elsődleges és másodlagos források megkülönböztetése;
- ▶ az információforrások értékelése látókörük, elfogultságuk, pontosságuk, megbízhatóságuk szerint;
- ▶ a tanuló saját rálátásának, elfogultságának és előítéleteinek felismerése és figyelembe vétele a tények értelmezésekor;
- ▶ források felhasználása és az általuk nyújtott releváns információk kiválasztása a kérdésfeltevésük megválaszolásához;

Kulcskompetenciák III.

- ▶ egy adott eseményre vagy szituációra vonatkozó információk sorrendbe állítása (mi történt előbb, mi utólag, mi volt egy időben stb.);
- ▶ új információk kontextusba helyezése a már meglévő, az adott időszakra vagy a párhuzamos eseményekre vonatkozó információkkal való összekapcsolással;
- ▶ a forrásanyagok alapos áttanulmányozása okok, indítékok keresése céljából, és azok sorrendbe állítása jelentőségük szerint;
- ▶ bizonyos következtetések levonása arról, hogy mi történt és miért történt, és ezekhez indítékok keresése;
- ▶ szóban vagy írásban érthető, logikus beszámoló készítése ezekről az elemzésekről.

Narratív megismerés

- ▶ A narratívák legtöbbször történetek (idő, hely), és amelyeknek szereplői emberek.
- ▶ Az emberi emlékezet számára éppen ezért kiemelkedően fontos a narratív gondolkodás kialakulása és használata, hiszen minden, ami velünk történik, az epizodikus memóriánkban rögzül, és legtöbbször történetsémákba rendeződik.

„Elsődleges” és „másodlagos” fogalmak

- ▶ **Elsődleges fogalmak:** olyan fogalmak, amelyek mind a történelmi trendek, mind az egyedi esetek megértését szolgálják. Pl.: totális háború, polgárháború, forradalom és ellenforradalom, imperializmus, emancipáció.
- ▶ **Másodlagos fogalmak:** abban segítenek, hogy megértsük a történészek munkáját, azt, hogy mi érdekli őket a történelemből, és azt, hogy hogyan épül föl a történelmi tudás. Pl.: folytonosság, váltás (változás), kronológia, oksági tényezők, összehasonlítás és bizonyítékok (evidenciák).

A feladatok szerepe

- ▶ A tanulás már nem a tudomány által kidolgozott és a tanár által közölt ismeretek megértése hanem aktív tanulói részvétel az információk megszerzésében és feldolgozásában.
- ▶ A tanulói tevékenységek a feladatmegoldásban öltenek testet, és a tananyag-feldolgozás előtérbe kerülnek a tanulók aktív, csoportos vagy egyéni feladatmegoldásai.
- ▶ „[...] az új oktatási formákban a fejlesztőhatások végső forrásai [...] a *feladatok*, melyek legtöbbször összetett, kognitív, affektív vagy pszichomotoros feladatszériákból (lépésekből) épülnek fel.”
- ▶ „[...] a feladatmegoldás egyre kevésbé csak az értelmi, intellektuális megismerést, fejlesztést szolgálja, hanem az érzelmi-akaratú tényezők révén is komoly szerepe van a személyiség fejlesztésében.” (Bábosik 2006).

Az érintettség és újszerűség

Ismertetőjegyei:

- × a tanuló világához közeli forrást (film, zene) használ, vagy őt érdeklő problémát vet fel,
- × kíváncsiságot, és a megértés élményét kelti;
- × általában újszerű tanulásszervezési módszereket igényel (pl. drámapedagógia, projekt stb.);

Céljai:

- × a tanulás nyelvének és eszközrendszerének megtanulása;
- × a mindennapi életben is hasznosítható problémamegoldási készség fejlesztése;
- × a tanulói önbizalom növelése („flow”-élmény).

Az élményt jelentő feladatok

- A feladathelyzet motiváló, kíváncsiságot keltő;
- a tanulók érintettségére (érzelmi, értelmi) törekszik;
- váratlanságával problémahelyzet elé állítja a diákokat;
- eredményes megoldása érdekében rendszerezésre, tervezésre, szervezésre, együttműködésre készítő;
- változatos forrásanyag (pl. kép, térkép, korabeli szöveg, karikatúra, ábra, internet) kapcsolódik hozzá;
- perspektíva-váltásra, a beleérző képesség alkalmazására késztet;
- érvelésre, vitára ösztönöz;
- kritikai attitűdök és különböző kommunikációs technikák gyakorlati megvalósítását várja el.

Az élmény

„Az emberek a jelek szerint akkor koncentrálnak a legjobban, ha a velük szemben támasztott követelmények a szokottnál kissé magasabbak, és kitehetnek magukért. Ha a követelmény túl alacsony, unjuk a dolgot. Ha összezsapnak fejünk fölött a hullámok, szorongani kezdünk. A flow (élmény) az unalom és a szorongás közti kényes zónában teremődik meg.”

Csíkszentmihályi Mihály

Drámapedagógiai módszerek

- ▶ empátiagyakorlatok (pl. szerepkártyák),
- ▶ szituációs játékok (pl. állókép, tabló),
- ▶ dramatizálás (pl. kép vagy szöveg alapján),
- ▶ bírósági tárgyalás,
- ▶ helyszínépítés (pl. jurta),
- ▶ szakértői játékok.

Szerepkártyák

1. Szerepkártyák (Töltsük ki ezeket ismereteink és fantáziánk alapján!)

a) Sok embernek Rómáról a hódítások, a hódításokról a római katona, a legionárius jut eszébe. Nézze meg a rajzot! Képzeld magát egy római katona helyébe, és mutassa be önmagát! Térjen ki arra, hogy milyen a szállása, mióta katona, mely harcokban vett részt, melyik hadvezér irányításával, és milyen életre számít a leszerelés után.)

SZEREPKÁRTYA

NÉV:

ÉLETKOR:

SZÁRMAZÁS:

JOGÁLLÁS:

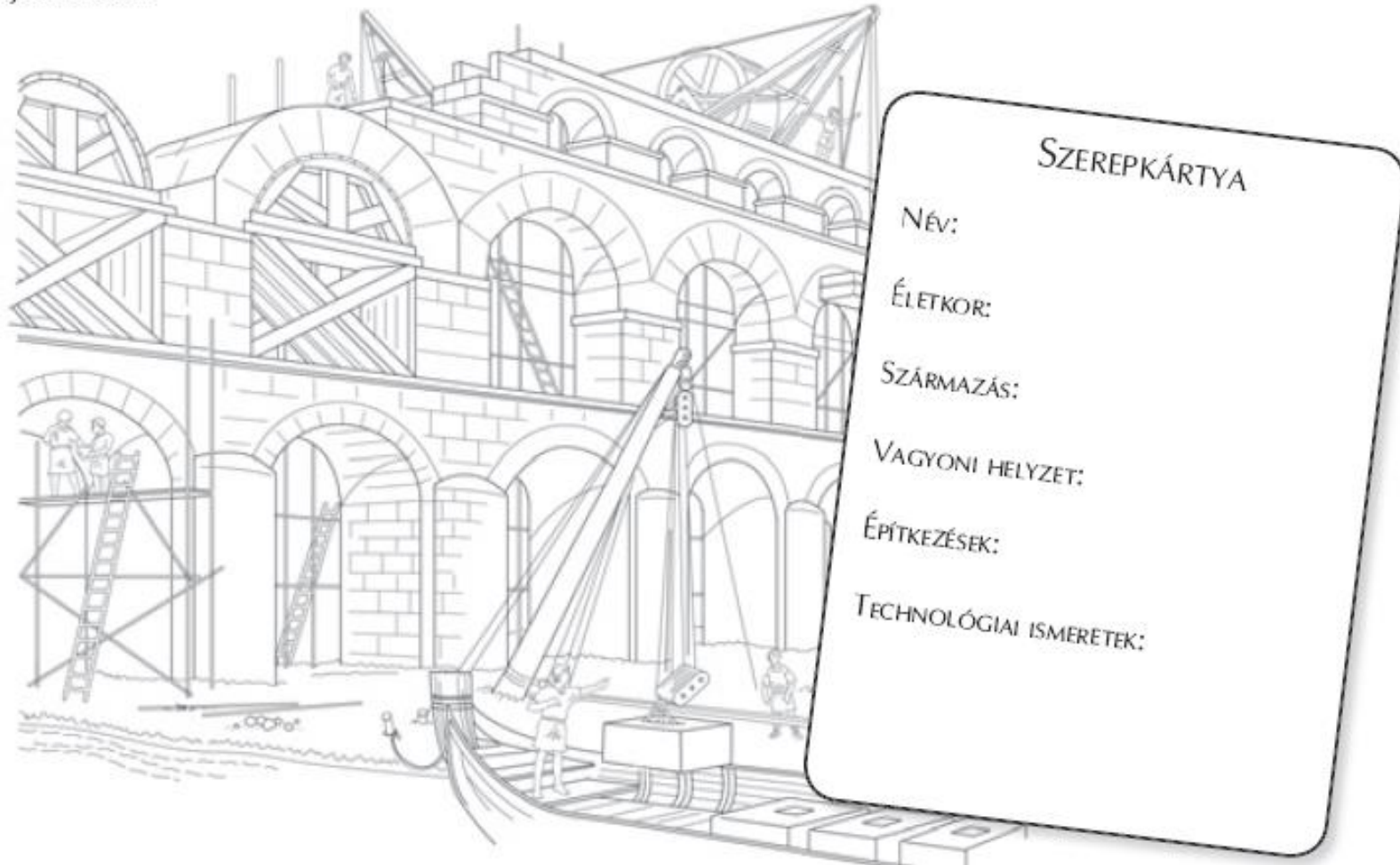
HADIÁRATOK:

FEGVEREK:

ELISMERÉSEK:

Szerepkártyák

b) A római civilizációval a ma embere leginkább az építészeti emlékeknél találkozik. Képzelve magát egy római építőmester helyébe, aki számos jelentős építkezésen dolgozott (utak, vízvezeték, színház, diadalív, emeletes ház stb.). Mutassa be a tankönyv képei, ábrái alapján tevékenységét és szaktudása jellemzőit!

Vita, szerepjáték, tábló

5. Idézzük fel a konstanzi zsinat eseményeit és Husz János elítélését a 8. szöveges forrás alapján! Szerezzünk több információt a témáról könyvtári munka és az internet segítségével!

a) Játsszuk el az osztályban Husz János bírósági tárgyalását!

Állapodjunk meg a bírósági tárgyalás szereplőiről (pl. Zsigmond király, Husz János, főpapok, tanúk), a napirendi pontokról, a tárgyaláson elhangzó kérdésekről és válaszokról! Készítsünk ismereteink és fantáziánk alapján szerepkártyákat a bírósági tárgyalás résztvevőinek! (Lásd a mintákat!)

SZEREPKÁRTYA

NÉV: _____

ÉLETKOR: _____

SZÁRMAZÁS: _____

TÁRSADALMI HELYZET: _____

NAPIRENDI PONTOK

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

FELSZÓLALÁSI LAP

KÉRDÉS:

.....

.....

.....

.....

KÉRDEZŐ:

.....

SZAVAZÓLAP

ERETNEK-E HUSZ JÁNOS?

IGEN:

NEM:

INDOKLÁS:

.....

.....

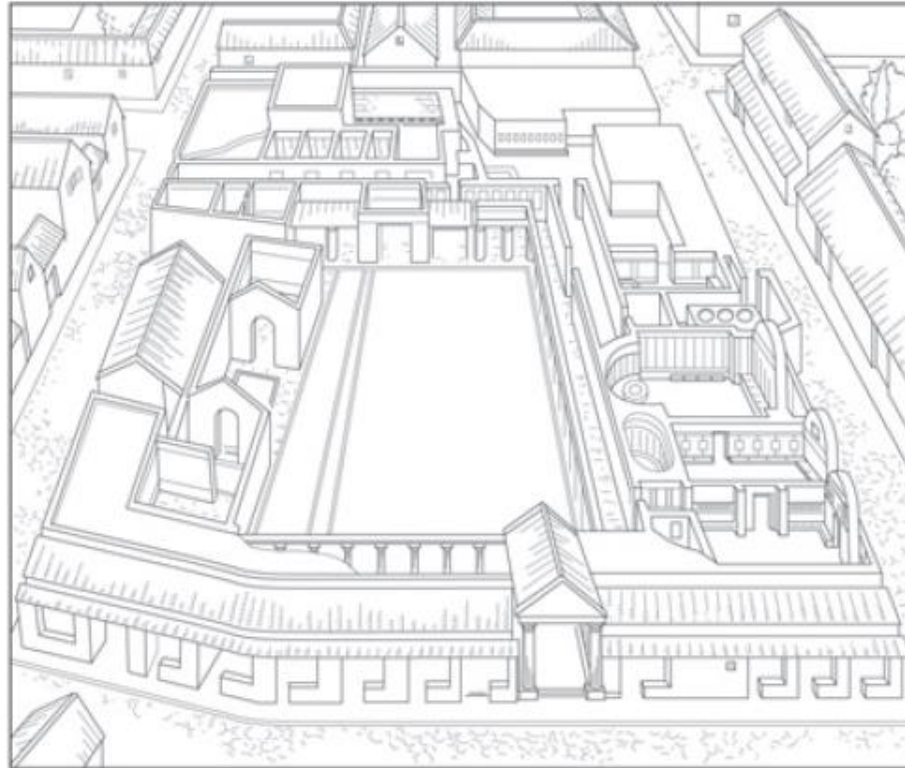
b) Készíts korabeli tudósítást a csoport által eljátszott bírósági tárgyalásról! Készüljön legalább két különböző szempontú tudósítás (pl. Husz vagy a főpapok nézőpontja)!

5. Történetmesélés tablóképpel (A fürdő)

A római mindennapokhoz szorosan hozzátartozott a fürdés, így fürdőháznak minden római városban lennie kellett. Bejutni olcsó volt, a gyermekeknek ingyenes. A fürdőházak a felüdülés, a barátkozás helyszínei voltak, de zajlottak itt üzleti megbeszélések is. Sok fürdőházban külön részlege volt a férfiaknak és a nőknek, másutt a két nem más időpontban látogatta a fürdőt. A fürdőház vendégei az apodyteriumban vetkőztek, majd a frigidariumba megmártóztak a hideg vízben, innen a tepidariumba, a meleg fürdőbe, majd a caldariumba, a gőzfürdőbe mentek. A mosdatást és a masszírozást általában rabszolgák végezték. Aki száraz gőzre vágyott, szaunázhatott is. A fürdés után torna, labdázás vagy séta következhetett.

Feladatok:

a) Készítsük el csomagolópapíron egy fürdő alaprajzát. Írjuk be, hogy hol, milyen társadalmi csoportok lehetnek, és miről beszélgetnek.

b) Játsszuk el csoportonként 4-5 résztvevővel az alábbi jeleneteket:

1. Férfiak a politikáról beszélnek
2. Nők beszélgetnek a családi életéről
3. Férfiak tárgyalnak üzleti ügyekről
4. Nők beszélgetnek a házasságról és a gyereknevelésről

c) Külföldiként írjunk 6-8 mondatos beszámolót egy fürdőbeli látogatásról.

Tudósítások

- ▶ Ben Hur filmrészlet az internetről

3. Készítsünk hírmondót az amfiteátrumban zajló eseményekről!

A rómaiak szívesen szórakoztak az amfiteátrumokban rendezett harci viadalokon (természetesen mint nézők). Ezekon hol gladiátorok csaptak össze egymással, ember küzdött vadállattal, sőt az is előfordult, hogy az amfiteátrumot elárasztották vízzel, hogy „tengeri ütközetet” vívhassanak, és a vízbe pottyánókat vérszomjas krokodilok falták fel. Szívesen látogatták a kocsiversenyeket is.

Készítsünk különböző stílusú beszámolókat az amfiteátrumban folyó küzdelmekről és a kocsiversenyekről!

Témák:

- a) Helyszíni jelentkezés az amfiteátrumból (egy-két percben).
- b) Újság beszámolója az előző nap eseményeiről (5-6 mondatban).
- c) Stúdióbeszélgetés a gladiátorküzdelem szünetében.
- d) Rövid hír a kocsiversenyen történt véres tragédiáról, bulvárlap számára (2-3 mondatban).
- e) SMS-üzenetek a kocsiverseny pillanatnyi állásáról.
- f) Megrökönyödött külföldi úti beszámolója amfiteátrumi élményeiről (4-5 mondatban).

TTM Tudom, tudni akarom, megtanulom...

22. lecke: A náci birodalom előretörése

Előzetes ismereteim:

Kérdéseim:

Felismeréseim:

A tanulás során szerzett tapasztalataim:

26. lecke: Német megszállás, nyilas rémuralom és háborús katasztrófa

Előzetes ismereteim:

Kérdéseim:

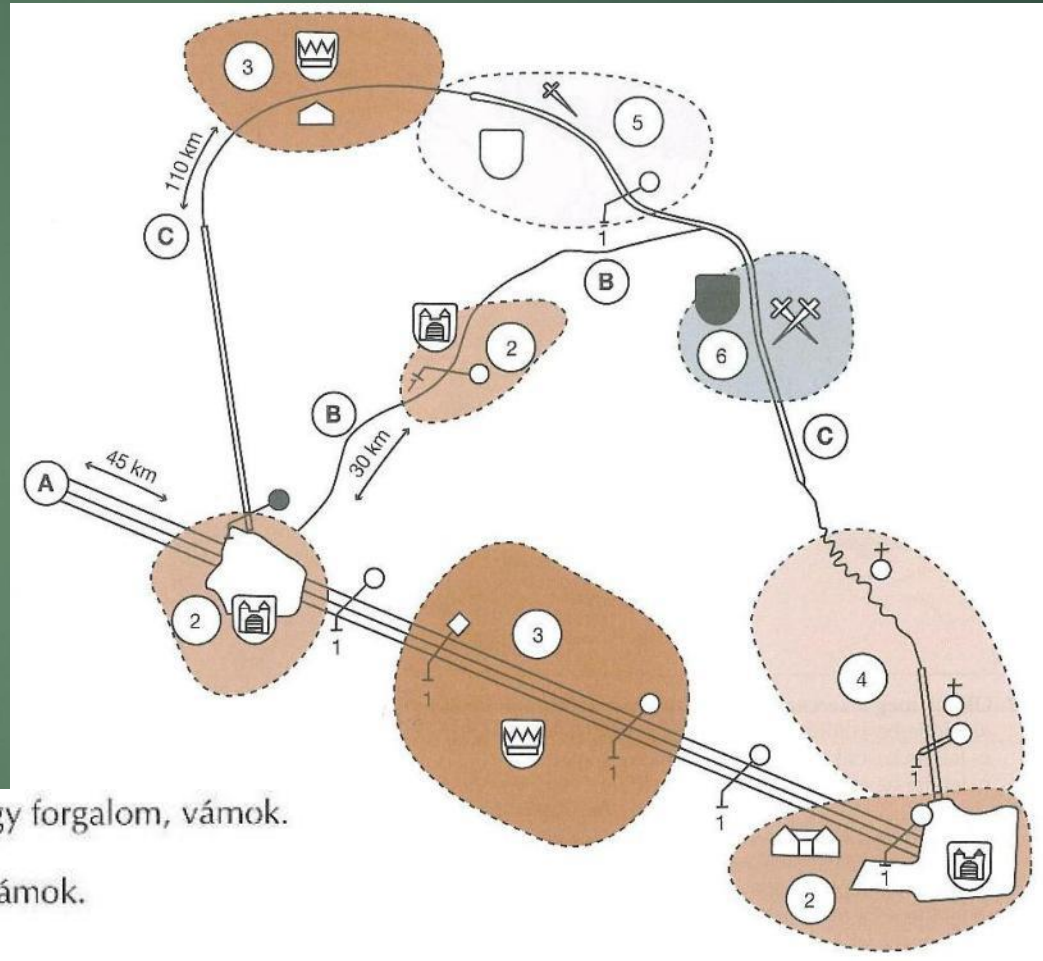
Felismeréseim:

A tanulás során szerzett tapasztalataim:

Vita, az alternatívák vizsgálata

Rendezzünk vitát a középkori emberek életmódjával kapcsolatos problémákról!

Kereskedők vagyunk, s értékes árukat (szövetek, fűszerek, csizmák, díszes áruk) kell átszállítanunk egy területen. Vitassuk meg a mellékelt térképvázlat és vázlathoz kapott információk alapján, hogy melyik útvonalon

- A) útvonal: jól kiépített birodalmi út. Kis emelkedők, nagy forgalom, vámok.
B) útvonal: Összekötőút. Jobbizonytalanság, vámok.
C) útvonal: Egyszerű út, nehéz terepen. Rablólovagok, vámok.

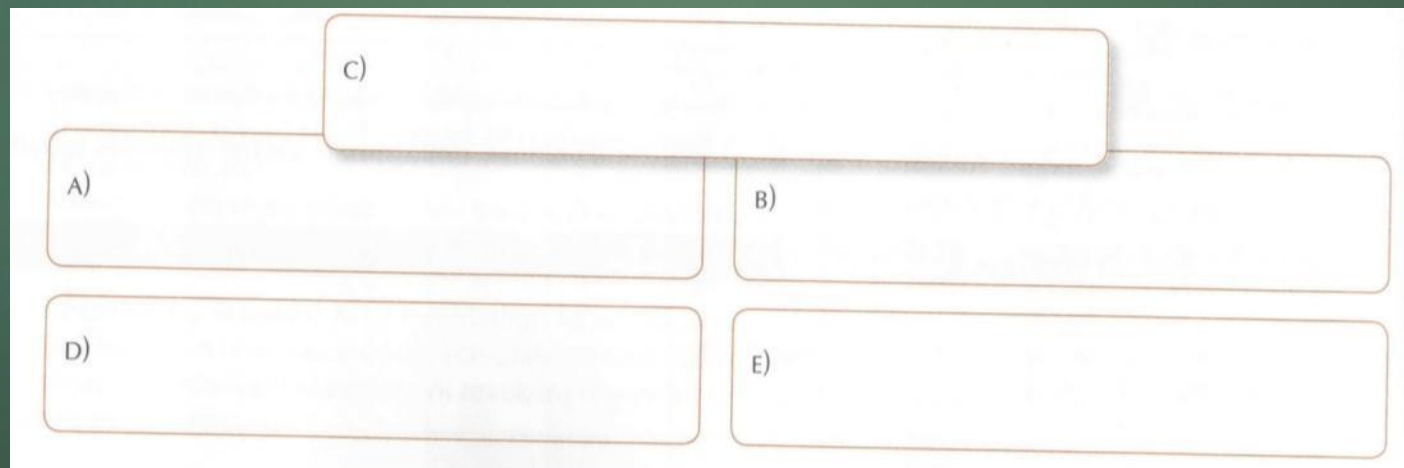
1. Ut- vagy hídvám jelzése
2. Városi jog alá eső terület
3. Királyi jog alá eső terület
4. Egyházi jog alá eső terület
5. Földbirtokosok területe. A kocsiról lehullott áru a birtokost illeti!
6. Tisztázatlan jogi viszonyok. Rablólovagok

Szerződés

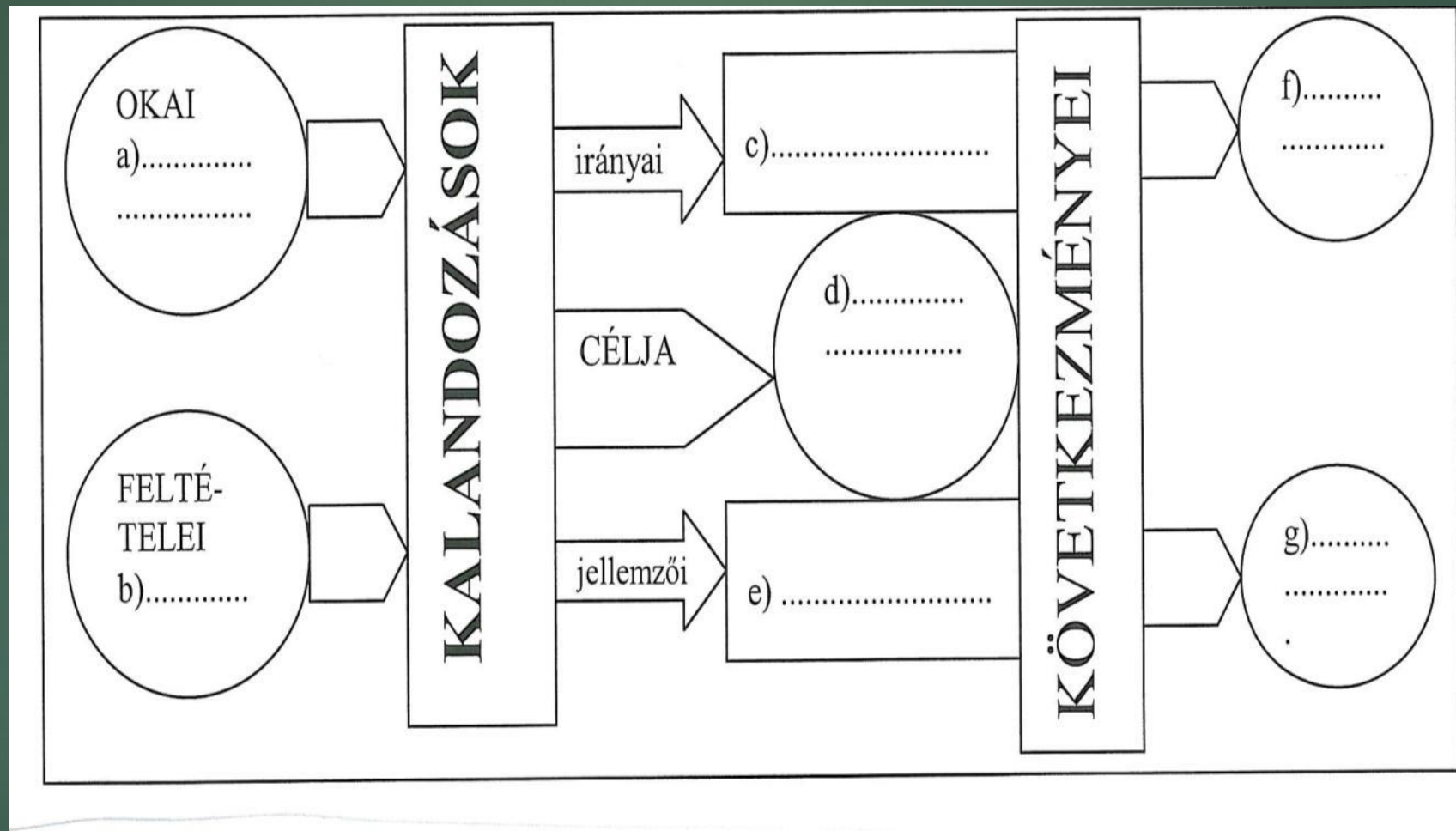
Egészítse ki az ábrát a megadott séma és a szerződési szöveg alapján!

Írja a hiányzó fogalmakat a sémában megjelölt helyekre!

„Én Johann Toynburch, régi kölni polgár, minden embernek tudtára adom, hogy a tisztas férfiúnak, Ailff Bruwer aranyműves mesternek bérbe adtam tulajdon fiamat, Toenist, aki bele is egyezett abba, hogy az aranyműves mesterséget Kölnben megtanulja, és ott nyolc éven keresztül szolgáljon. Ailff mester köteles fiamat e nyolc év folyamán eltartani. Én pedig, Johann, említett Toenis fiamat e nyolc év folyamán tisztességes ruházattal látom el.”

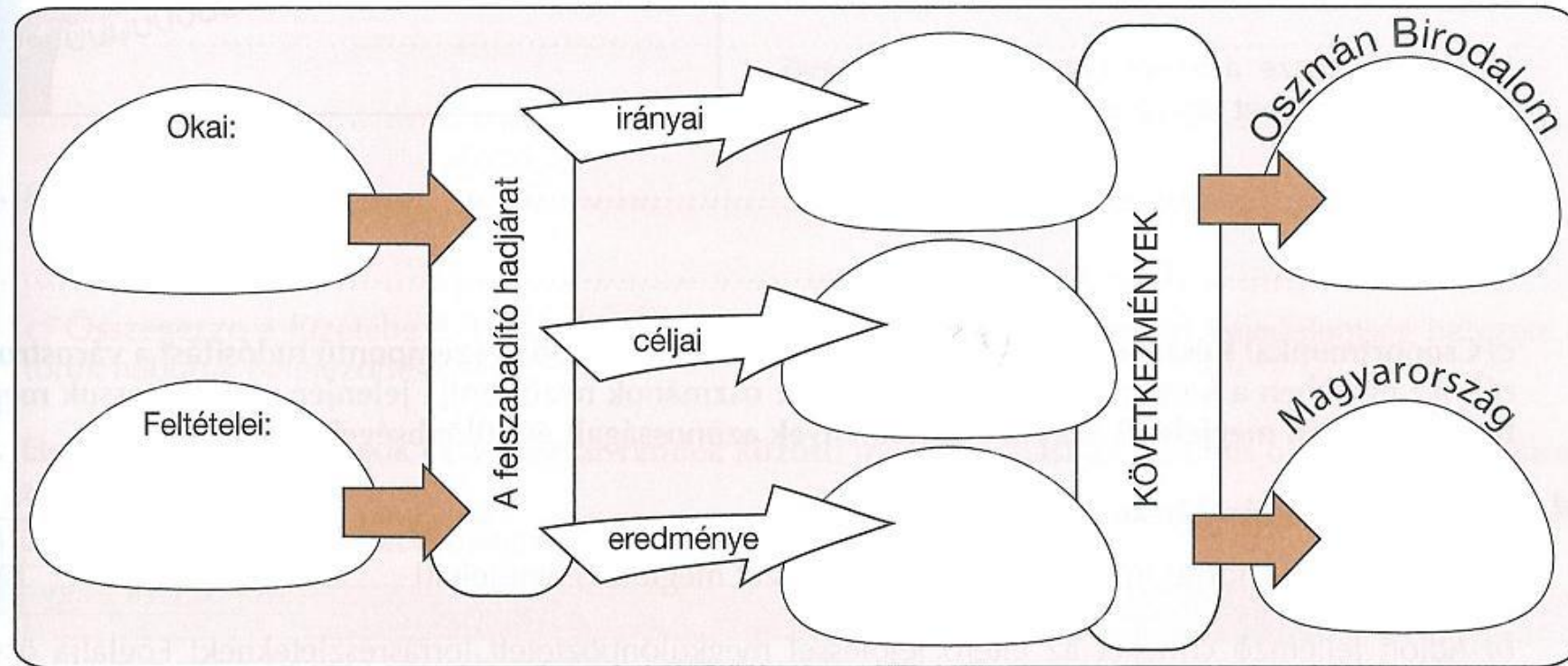

Folyamatábra 1.

Folyamatábra 2.

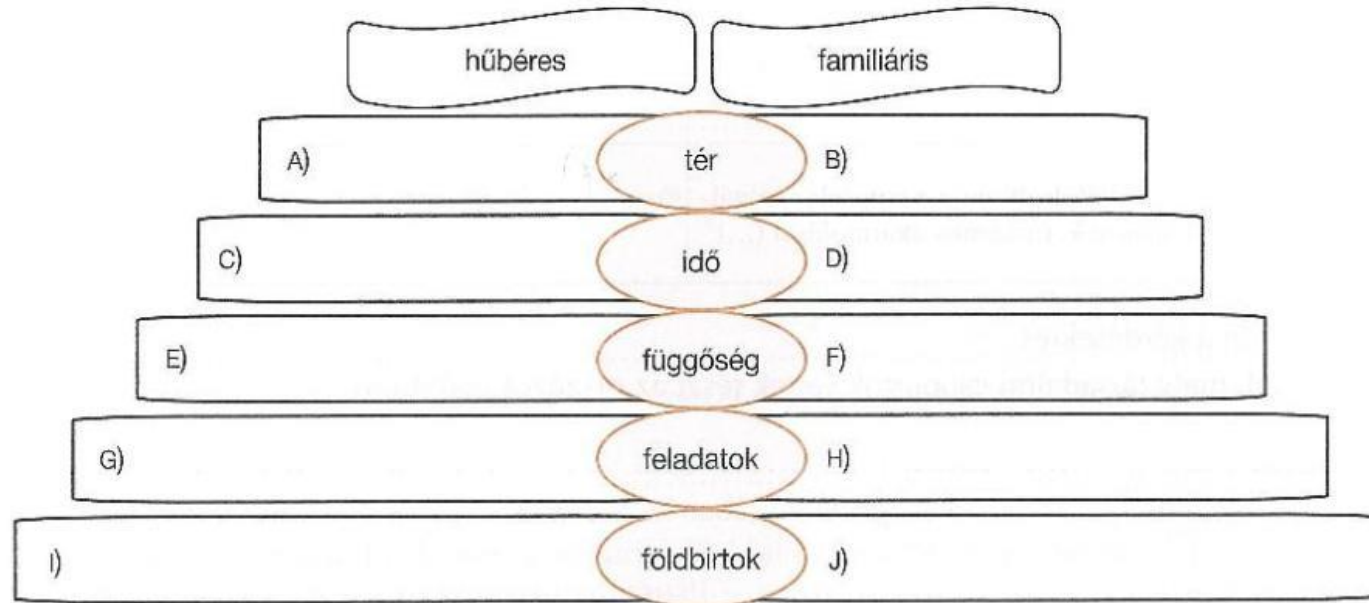
c) Töltse ki a török kiűzésének folyamatát bemutató ábrát!

Összehasonlítás

2. Rendszerezük a hűbériségről és a familiárisokról tanultakat a tankönyv (3.) és a munkafüzet ábrájának felhasználásával!

a) Hasonlítsa össze a hűbérest és a familiárist az ábra alapján! Írja be a hiányzó kulcsszavakat (A–J)!

b) Magyarázza meg, hogy mi a lényegi különbség a hűbériség és a familiaritás között!

.....

.....

c) Sorolja fel a familiaritás kialakulásának az okait Magyarországon!

.....

Projekt

„A háború a diplomácia folytatása más eszközökkel.”
(Carl von Clausewitz)

Fogalmazza meg kiinduló tézisést, vagyis **állítson fel hipotézist!**
(Döntse el, hogy cáfolni vagy igazolni akarja a fenti idézetet!)
Gyűjtsön adatokat és idézeteket a hipotézis alátámasztására!

Adatok

Idézetek

Diplomáciai

Háborús

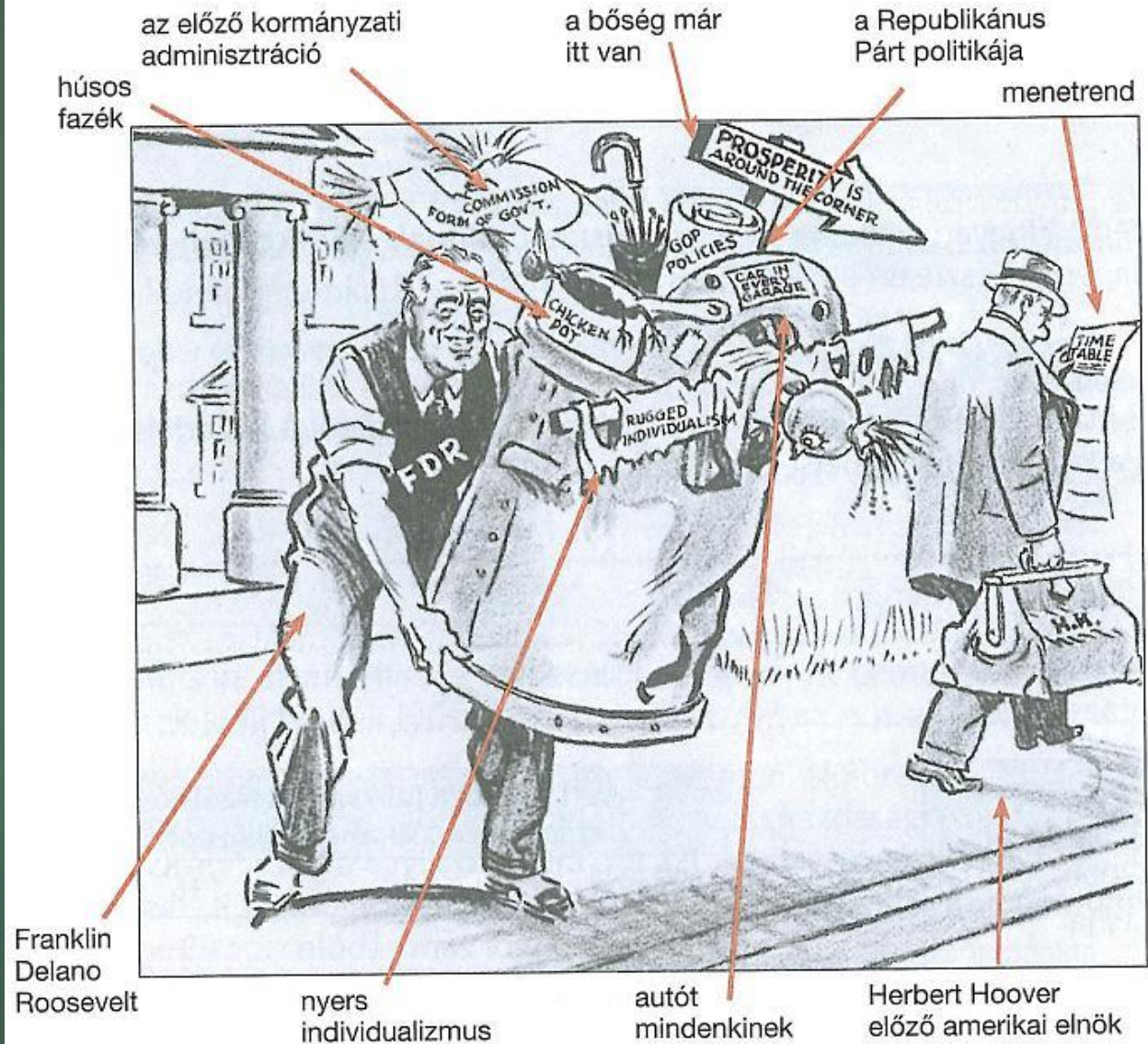
Kortárs

Szakirodalmi

Következtetések megfogalmazása: az események, jelenségek értelmezése, elemzése.

Kódváltás, karikatúra

d) Értelmezze az alábbi karikatúrát! (Cím: *Lomtalanítás Herbert Hoover után*)

Képelemzés

Válaszoljon képhez tartozó kérdésekre!

- Nevezze meg a kép centrumában látható személyt!
- Magyarázza meg miért helyezte oda a festmény készítője!
- Jelölje nyíllal a német császárt a képen, és írja le, hogy az uralkodó jelentőségét milyen vizuális eszközökkel hangsúlyozza a festmény?
- Állapítsa meg, hogy a festmény készítője miként viszonyul az ábrázolt eseményhez! Indokolja válaszát!

Anton von Werner festménye (1882)

Projekt: Egy középkori katedrális építése

Motiválás - feladatkijelölés

A középkorban **egy kolostor felépítése rendkívül nehéz vállalkozás volt**. Különféle érdekek ütköztek, óriási anyagi befektetésre volt szükség, nem is beszélve egy ilyen építkezés technikai nehézségeiről és munkaigényéről. Méltán mérhető össze egy kolostor építésének 30-40 éves folyamata a mai felhőkarcolók építésével.

A feladatban egy korabeli angliai **kolostor példáján keresztül ismerkedhettek meg az építkezést megnehezítő problémákkal**.

A feladat jellemzői 1.

- ▶ **Fejleszthető kompetenciák:**

Szövegértés, térbeli tájékozódás, fogalmazás, elemzés, logikai összefüggés, összehasonlítás

- ▶ **Cél:**

A középkori élet- és gondolkodásmód megismertetése a művészeti alkotások segítségével.

- ▶ **Témakör:**

Középkori építészet, középkori életmód, középkori gondolkodásmód (gótika)

A feladat jellemzői 2.

▶ **Munkaforma:** Egyéni és csoportmunka

▶ **Időtartam:**

A feladatkiosztás: 3-5 perc.

Az egyéni feladatok elkészítése: 8-10 perc.

A csoportok közös megbeszélése: 5-10 perc.

A összegző beszámoló meghallgatása: 3-5 perc.

Értékelés: 2-3 perc.

▶ **Tanácsok**

Közölni kell, hogy mindegyik csoport tevékenysége **egy katedrális építése köré szerveződik**. A végső cél, hogy a feladatok végén az egyes csoportok röviden rekonstruálni tudják a katedrális építésének történetét, **s következtetéseket tudjanak levonni a katedrálisok korának életéről.**

A csoportok feladatai

Osszátok el egymás közt a történelmi regényből származó részleteket! Mindenki figyelmesen olvassa el a neki jut részletet és oldja meg a hozzá kapcsolódó feladatokat! Miután mindnyájan elkészültetek a magatok munkájával, beszéljétek meg egymással ki miről olvasott!

Gyűjtsétek össze, hogy a középkori katedrálisok építésével kapcsolatban milyen kérdésekre kaptatok választ a regényből kiválasztott részletek, képek segítségével! Készítsetek fel egy valakit arra, hogy egy rövid szóbeli összefoglalót tartson a témáról!

A feldolgozás lépései

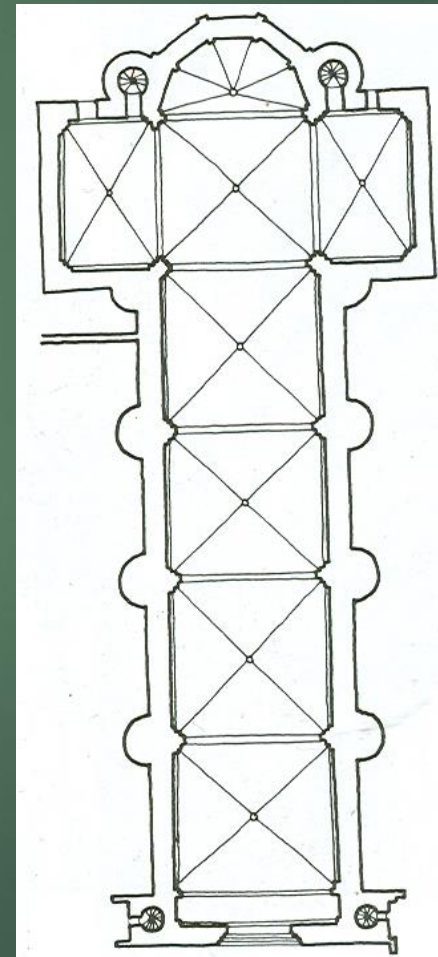
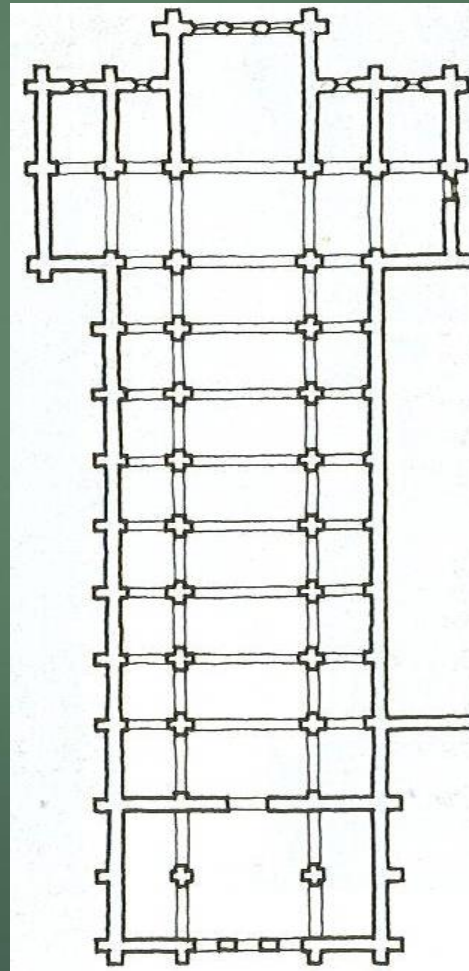
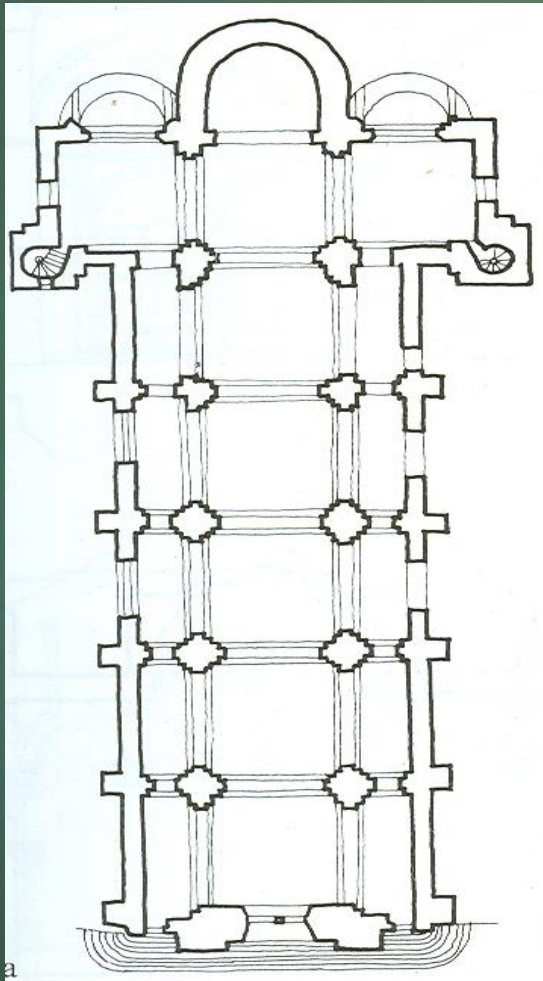

1. A katedrális belső szerkezete
2. A katedrális bevételi forrásai
3. Felhasznált anyagok és technika
4. Nem várt problémák az építkezésnél
5. Nem várt problémák az építkezésnél
6. Társadalmi gazdasági háttér
7. A vallás szerepe az emberek gondolkodásában

1. A katedrális belső szerkezete

Jelöljétek be nyilakkal a rajzokon a katedrális egyes részeit!

Válaszd ki az alaprajz közül azt, amelyikről a szöveg szól!

2. A katedrális bevételi forrásai

„Például feltételezzük, hogy van egy kis földünk, amit bérbe adunk készpénzfizetés ellenébe. Nem okvetlenül annak kellene adni, aki a legtöbbet kínálja, és csak azzal törődik, hogy megkapjuk tőle a pénzt: igyekeznünk kellene jó bérlőket találni, és ellenőrizni őket; hogy gondosan gazdálkodnak-e; máskülönben a legelők elmocsarasodnak; illetve a termőföldek kimerülnek. A bérlő nem tudja majd fizetni a bérleti díjat, s leromlott állapotban visszaadja nekünk a földet.”

Ken Follett: A katedrális

Gyűjtsd ki a szövegből, milyen bevételei vannak az apátságnak!

Tegyél javaslatokat a bevételek növelésére és az egyház elismertségének fokozására! Használj felszólító mondatokat!

3. Felhasznált anyagok és technika

Gyűjtsd össze a szövegbe szereplő anyagokat és a képen látható technikai eszközöket, technológia megoldásokat!

- Így fához jutsz a katedrálisodhoz.
- Úgy van.
- És mi legyen a legelőkkel?
- Mit választasz, a marhalegelőket vagy a juhokét?
- A marhalegelőket.
- Akkor enyémelek a hegyi legelők a birkákkal együtt [...]
- Mit választasz, a vásárok jövedelmét vagy a kőbányát?
- A vásárok jö... – szólalt meg Percy, de Regan félbeszakította:
- És ha azt mondjuk, hogy a kőbányát?

4. Nem várt problémák az építkezésnél 1.

A gróf megakadályozza, hogy az apátság a királyi jóváhagyással ingyen bányásszon követ az építkezéshez. Pénzt követel a kőért! **Ezért még több pénzre van szükség.**

„Tarts itt gyapjúvásárt!

– Megtehetnénk?

– Maud pontosan ugyanolyan jogokat adott neked, mint Shiringnek. Én magam írtam le a charta szövegét.

– Csodálatos volna! – kiáltott fel Aliena.
Megköthetnénk itt az üzletet, és behajózhatnánk a gyapjút egyenesen Flandriába.

– Egyetlen heti gyapjúvásár annyit hoz, mint egy egész évi vasárnapi vásárolás.” *Ken Follett: A katedrális*

Milyen módon tudott pénzt szerezni az apátság az építkezés folytatásához!

5. Nem várt problémák az építkezésnél 2.

János kőfaragó szerelmi bánatában elhagyja Kingsbridge-t, vándorútra kel a kontinensen.

Rajzoljátok be János útvonalát a térképvázlatba !

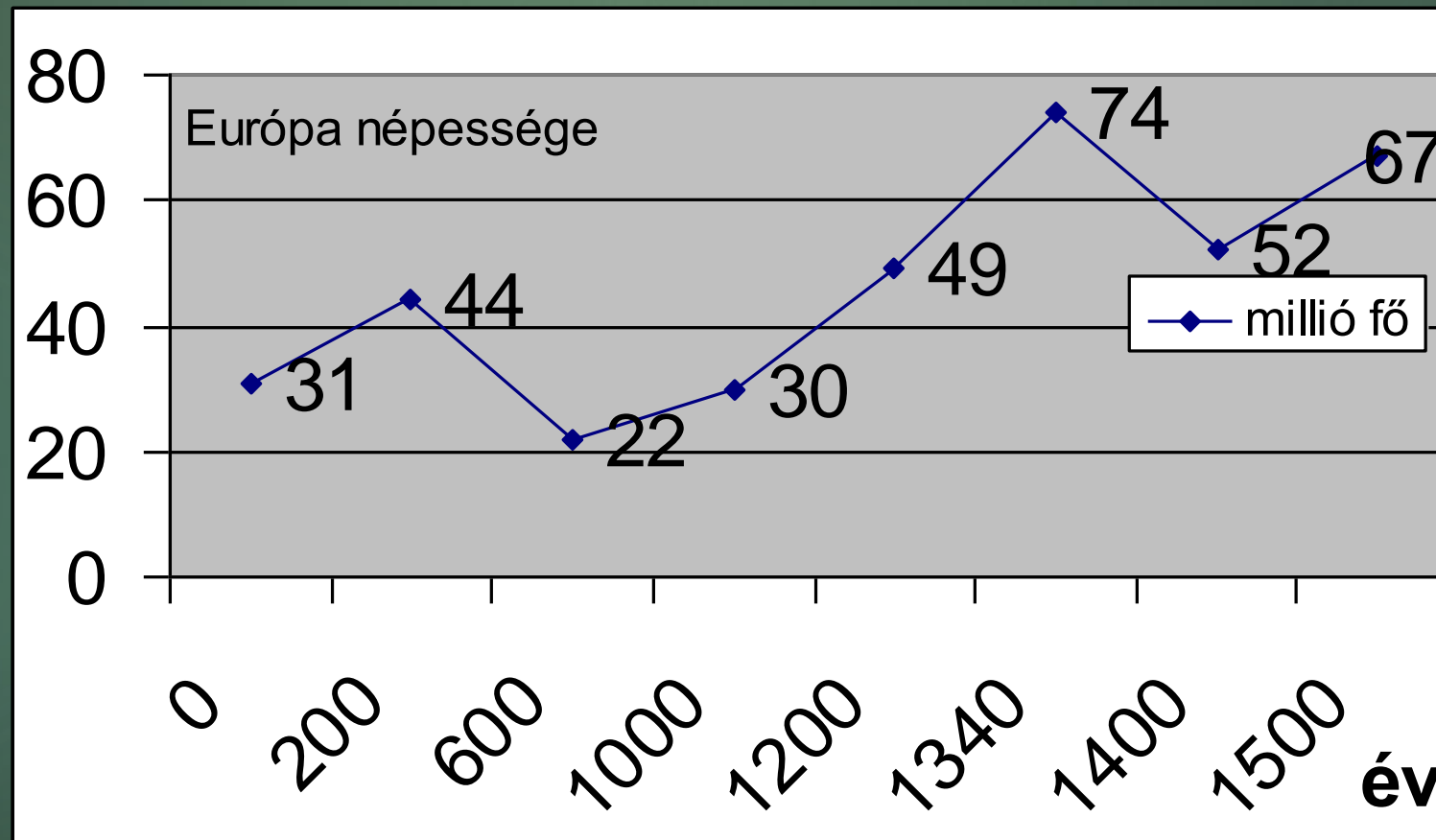
Kik a középkor „turistái”?

Melyek voltak a kor építészeti újdonságai??

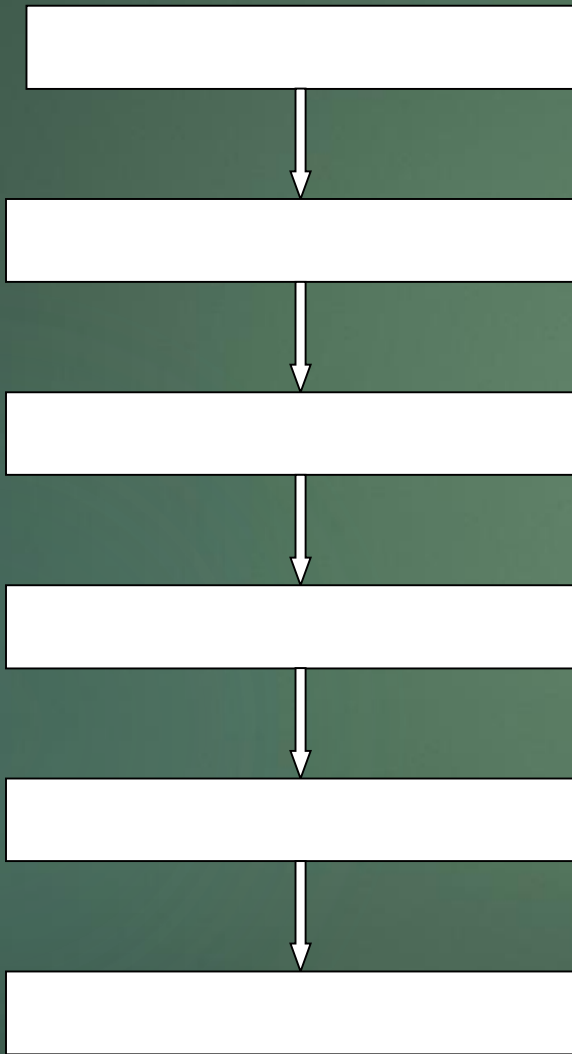

6. Társadalmi gazdasági háttér

Indokold meg az összefüggést a grafikon adatai és a mezőgazdasági forradalom között!

Töltsd ki a megadott fogalmakkal a folyamatábrát!

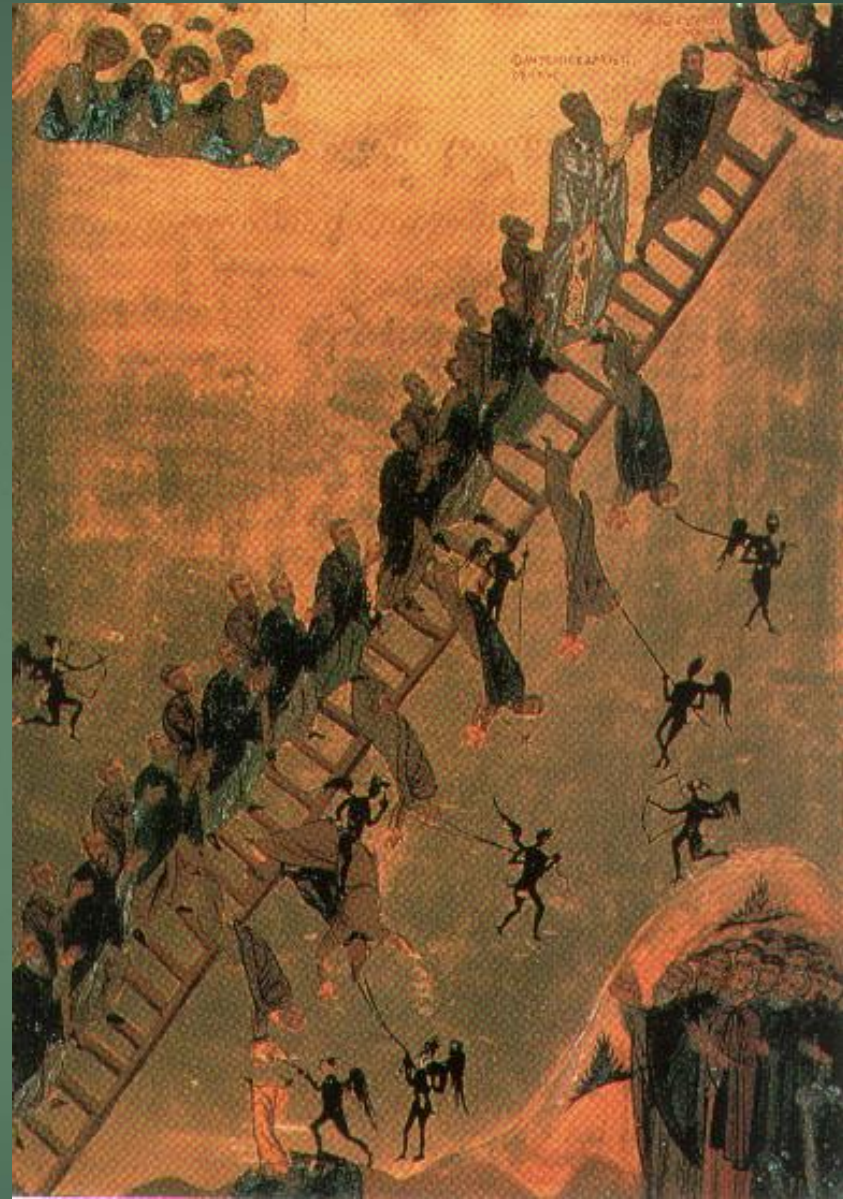
- 1) kedvező klímaváltozás
- 2) a kereskedelem növekszik
- 3) katedrálisok építése
- 4) a felesleg növekedése
- 5) mezőgazdasági forradalom
- 6) városiasodás

7. A vallás szerepe az emberek gondolkodásában

Készíts fogalmazást 6-8 mondatban a szövegek és a kép segítségével!

„A menet megállt a templom közepén. Fülöp úgy döntött, semmit nem csinál, megvárja, mi történik. Izgatott zsongás támadt, amikor az emberek felismerték Jancsit és Alienát. Azután egy másfajta hang, a döbbent csodálkozásé morajlott végig a gyülekezeten, és valaki felkiáltott: A szobor sír...

A képek bibliai történeteket ábrázoltak, a mennyet, a poklot, szenteket és profétákat, tanítványokat s néhány kingsbridge-i polgárt is.” *Ken Follett: A katedrális*

Jan Van Eyck: Az utolsó ítélet XII. századi freskórészlet

Értékelési szempontok, kritériumok

- ▶ Vizsgáljuk meg, hogy a tanulók megfelelő módon azonosítják-e, illetve helyesen értelmezik-e a feladat problematikáját.
- ▶ Vizsgáljuk meg, milyen mértékben és milyen módon alkalmazták a diákok előzetes ismereteiket.
- ▶ Állapítsuk meg, hogy a tanulók képesek voltak-e a szöveg (ábra, kép) tájékozó, orientáló elemeit felhasználni, alkalmazni.
- ▶ Állapítsuk meg, hogy a csoportokon belül, milyen módon működött a kommunikáció.

Tanári összegzés

Egy amerikai művészettörténész kiszámította hogy a chartres-i katedrális felépítése az 1970-es években 435 millió francia frankba került volna, annyiba, amennyi Párizs 70 emeletes 280 m magas felhőkarcolójának, az építési költsége volt abban az évben. Ez utóbbi mögött egy 50 milliós ország ötmilliós fővárosa állt, a chartres-i katedrális mögött pedig egy 8-10 milliós ország 15-20 ezer lakosú püspöki városa állt.

Gyűjtsük össze a katedrálisok építésének, háttérét szerkezeti és stílusbeli jellemzőit!

Összegezzük a megismert társadalmi gazdasági körülményeket!

Értékeljük a katedrálisok szerepét a kor szellemi, vallási viszonyai alapján!

Az elnyomott nép humora

Rákosi a bolondok között

Rákosi ellátogat a bolondok házába, ahol az összeterejt betegeknek beszédet tart. A bolondok lelkes tapsal jutalmazták, néhány ember azonban nem nyilvánítja ki a tetszését. Máris ott terem néhány AVH-s:

- Maguk miért nem tapsolják meg Rákosi elvtársat?
- Mert mi ápolók vagyunk és nem bolondok! –hangzik a válasz.

A szocializmus 5 szabálya

1. Ne gondolkozz!
2. Ha gondolkodsz, ne beszélj!
3. Ha gondolkodsz, és beszélsz, akkor ne írd!
4. Ha gondolkodsz, beszélsz, írsz, akkor ne írd alá!
5. Ha gondolkodsz, beszélsz, írsz, és aláírsz, akkor NE LEPŐDJ MEG!

Kommunista mese

- Mi a kommunista mese vége?
- Aki nem hiszi el, annak utána járnak.

Taggyűlésen

- Kohn elvtárs, miért nem szóltál hozzá? Nincs véleményed?
- Van, de nem értek vele egyet.

Kérdések

1953-ban fejtágító falugyűlést tartanak. A beszéd után a szónok így szól:

- Várom a kérdéseket, elvtársak.
- Nekem volna egy kérdésem! – áll fel Józsi bácsi – Hová lett a hús a kenyér, és a tej?

A következő fejtágító alkalmával Pista bácsi kér szót:

- Kérdésem, hogy hová lett Józsi bácsi?

a)

	1. csoport	2. csoport	3. csoport
Témák			
A viccek címei			

b) Mit gúnyoltak ki az általatok tartalmilag egybetartozó viccek?

Mi lehetett a valóságalapja e vicceknek?

c) Mi a véleményetek arról, hogy lehet-e a vicceket történelmi forrásokként kezelni!

Divatvilág

1. feladat

Alkossatok csoportokat! Válasszatok csoportvezetőt!

Az egyik borítékban képeket találtok. Keressétek meg az összeillő párokat! Határozzátok meg, melyik korszak divatjáról van szó. A másik borítékban található szövegek segítenek.

Egészítsétek ki a táblázatot!

Stílus	Idő	Női divat jele	Férfi divat jele	Szöveg száma	Jellemzők
Témák		C			
A századfordulóviccek címei			C		
	70-es évek			3	

2. feladat

Válasszatok ki egy párt, a kép és a szöveg segítségével mutassátok be az akkori divatot az osztálynak! A csoport valamelyik tagja mutassa be a többiek számára!

3. feladat

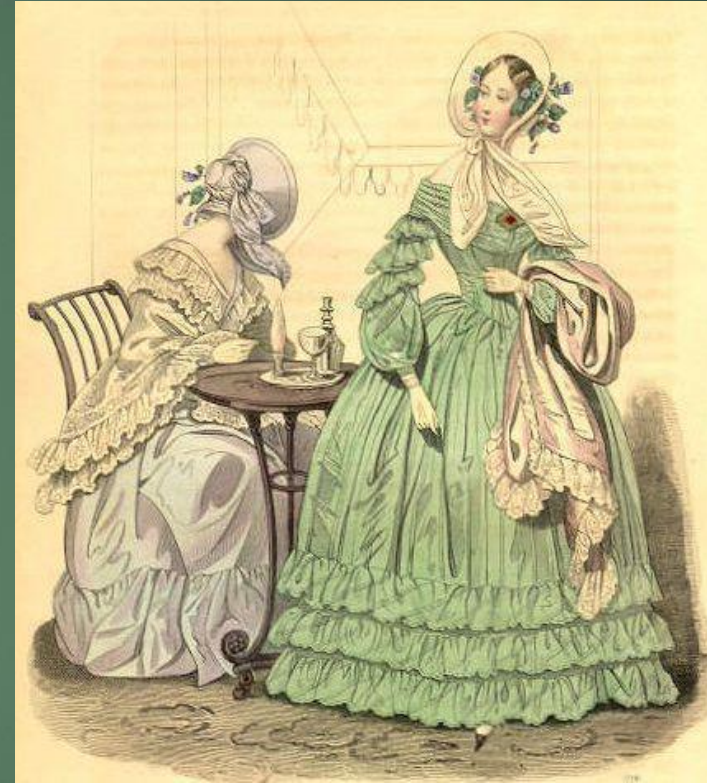
Tekintsük végig, hogy az idők során hogyan változott a divat!

Beszélgétek meg, és írjátok le azokat az okokat, amelyek a divatot befolyásolják. A nálatok található képek és szövegek segítenek! Vajon ki tud több okot és bizonyítékot felsorolni?

férfidivat

Női divat

Termelési gyakorlat

I. **gyakorlat:** a céhes termelés szimulálása

- ▶ Minden cég könyvet fog előállítani. Eszközöket alig lehet használni, mindenkinek egyedül kell végeznie a teljes munkafolyamatot.

II. **gyakorlat:** a manufaktúrában zajló termelés szimulálása

- ▶ Itt is könyv készül, lényegében eszközök nélkül de minden tanuló csak egy-egy részét végzi a termelési folyamatnak.

Termelési gyakorlat

III. gyakorlat: gyári termelés szimulálása

- ▶ Itt is könyv készül de a gyárban a munkamegosztás mellett még gépesítés is van, így használhatnak tűzőgépet, ollót és akár több tollat is.
- ▶ **A) Tanulócsoporthok táblázata**

	Céh (1. gyakorlat)	Manufaktúra (2. gyakorlat)	Gyár (3. gyakorlat)
Termelés hatékonysága, eredménye (elkészült, minőségi ellenőrzésen átesett könyvek száma)			

Mibe vágjunk?

- ▶ **1. csoport:** Rendezetek családi vitát egy elképzelt üzlet megnyitásáról! Osszátok ki a szerepeket (apa, anya, nagyszülők, gyerekek stb.). A vita arról szóljon, hogy ki, miért, melyik üzlet megnyitását javasolja. Gondoljátok meg, mennyi pénzetek van, melyik ötlet mekkora befektetéssel jár, mivel tudnátok versenyben maradni. Érveljen a források alapján mindenki a javaslata mellett!
- ▶ **2. csoport:** Adjatok jól hangzó nevet egy elképzelt vendéglátóegységnek! Készítsétek el a vendéglátóegység beindításához az újságban megjelenítendő reklámszöveget vagy készítsétek el egy az újságokba vagy az utcai hirdetőoszlopra szánt reklámplakátot! Ötletesek legyetek, mert ugyanebben az időpontban még legalább nyolc ilyen típusú vállalkozás nyílik meg a városban!
- ▶ **3. csoport:** Képzeljétek el, hogy egy új vendéglátó egységet indítotok. Tervezzetek számára cégért és adjatok neki nevet! Gyűjtsétek össze, hogy mely eszközök (bútorok) beszerzésére van szükségetek!

Királyok a házban

- ▶ **Hallgassátok meg a dalt,** **olvassátok el a dalszöveget! Válaszoljatok a kérdésekre!**

1.	Milyen uralkodó házak	
2.	Melyiknek milyen címerállata (növénye) szerepel a szövegben?	
3.	Mit tudunk meg Szent Istvánról?	
4.	Milyen jelentős tetteket hajtott végre Szent László?	
5.	Milyen jelentős események kötődnek IV. Bélához? Mikor uralkodott?	
6.	Mikor, kinek a halálával halt ki az Árpád-ház?	
7.	Kiket említ az Árpádok utáni 100 évben?	
8.	Mit tudunk meg Mátyásról?	
9.	Hány török szót sorol fel a dal?	
10.	Buda mettől-meddig állott török uralom alatt?	
11.	Kire vonatkozhat? „Ja, meg a Hitel, meg a Világ, meg a Stádium, meg a kaszinó, a Lánchíd, a Vaskapu.”	

A történetíró munkája 1.

Ismerkedjünk a történetírói tevékenység jellemzőivel! Dolgozzuk fel az 1. 2. 3. 4. forrásokat! Tanulmányozza az alábbi szerzői (fiktív) szöveget!

Mátyás az igazságos

A középkor végén uralkodó Mátyás király udvarának pompája és gazdagsága messze földön híres volt. **(a)** Tróntermében arannyal, ezüsttel és selyemmel áttört ruhákban tündököltek az udvari emberek. **(b)** Az ott tartózkodók ezüstözött övekkel, kardokkal meg aranyláncokkal voltak ékesítve. **(c)** A gazdagság és pompa elsősorban a kor itáliai hangulatát idézte, hiszen a palota minden szobáján látszott az onnan érkezett festők, szobrászok, vésnökök munkája. **(d)** E hangulat megalkotásában kiemelt szerepe volt az Itáliából érkező Beatrix királynénak, aki kifinomult szokásokat honosított meg, nemcsak az építészetben, hanem a gyümölcskertészetben és a földművelésben is. **(e)** Sőt a szórakozásnak is számos új elemét lehetett tapasztalni azáltal, hogy színészek, bohócok, dudások, hárfások és költők is főszereplői lettek a budai vár változatos eseményeinek. **(f)** A reneszánsz műveltség jelentős hatását mindenképpen jobban igazolták a kor kiadványai, az ún. corvinák, melyek különleges díszítéssel, aranyozással, örökítették meg a hallhatatlan uralkodó, Mátyás és családjának élettörténetét. **(g)** Az udvari pompa megteremtésének anyagi háttérét alapjaiban a jobbágyoktól beszedett adók biztosították, melyek közül is kiemelkedett a rendkívüli hadiadó, mely nagyrészt fedezte a török elleni háborúban élen járó fekete sereg fenntartásának költségeit. **(h)** Nem véletlenül tartja ma is a történettudomány Mátyást a kor egyik legfelkészültebb emberének, hiszen nemcsak latinul írt és olvasott, hanem a bolgár nyelvet is tökéletesen használta. **(i)** Ahhoz, hogy ilyen jelentős uralkodó legyen, természetesen az is kellett, hogy élen járjon a különböző ügyek pontos és szakszerű elintézésében, mely leginkább azt jelentette, hogy nemcsak tollba mondta az általa írt leveleket, hanem át is olvasta azokat. **(j)** Udvarának szakszerűségét az is igazolta, hogy rendszerességgel és előre megállapított időben tartott kihallgatást illetve szolgált igazságot. **(k)** Nem véletlen tehát, hogy az utókor úgy is hívja, Mátyás, az igazságos.

(l)

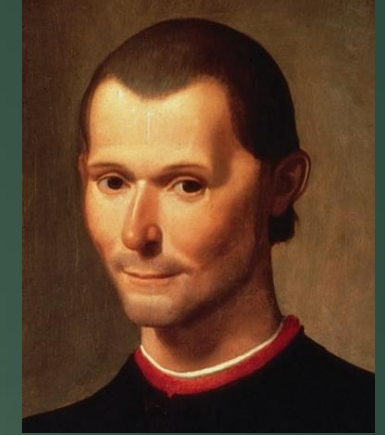
A történetíró munkája 2.

- a) Állapítsa meg, hogy a szövegben az 1. 2. 3. 4. források közül mely mondatok, mely forrásokból kerültek át, illetve melyek azok az elemek, amiket a szerző saját ismeretei alapján fogalmazott meg! Ez utóbbit jelölje 5. számmal! Töltse ki a táblázatot! Írja be a megfelelő számot! (Egy helyre több számot is beírhat)

A mondat betűjele	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
A forrás száma												

- b) Tegyen idézőjeleket a szövegben oda, ahol szó szerinti idézetet talál!
- c) Készítse el az alábbi minta alapján az idézetek hivatkozásait!
- Pl. Thuróczy János: A magyarok krónikája, Heltai Gáspár visszaemlékezése
- d) Értékelje a cím és a szöveg viszonyát!
- e) Foglalja össze a feladatmegoldásban szerzett tapasztalatait a történelmi munkáról!
- f) Készítsen füzetébe hasonló történelmi összefoglalást a lecke nézőpontok rovatában található 16. 17. 18. 19. források felhasználásával!

A sérelmeket egyszerre kell elkövetni...”

„Ezért megjegyezendő, hogy egy ország elfoglalásakor a hódítónak számba kell vennie, milyen sérelmeketkénytelen elkövetni, s egyszerre kell megtennie valamennyit, nehogy megismételni kényszerüljön, s így a megújrázást elkerülve, biztonságot adhat az embereknek, és kedvezésekkel megnyerheti őket. Aki ellenkezőleg cselekszik, félelemtől vagy rossz tanácstól vezérelve, kivont karddal maradjon. Alattvalóiban soha meg nem bízhat, mert azoknak a friss és állandó sérelmek miatt nincs benne bizodaluk. **A sérelmeket mind egyszerre kell elkövetni, mert így kevésbé érzik őket, és kevésbé bántanak; a kedvezéseket pedig apránként kell adagolni, hogy jobban éreztessék hatásukat.** S főként: az uralkodónak alattvalóival olyan viszonyban kell lennie, hogy azon sors ne változtasson; mert ha a dolgok rosszra fordulnak és szükséged lenne rá, nem folyamodhatsz a rosszhoz; és a jó, amit cselekszel, nem lesz hasznodra, mert úgy ítélik, csak kínodban tetted, és senki más nem lesz hálás érte.”
(*Machiavelli: A fejedelem*)

- Állapítsa meg, hogy a XX. századi magyar történelem mely korszakára illik a fejedelemnek ajánlott uralkodási gyakorlat!
- Igazolja konkrét események, intézkedések felsorolásával megállapítását!
- Vesse össze a fejedelemnek ajánlott uralkodási gyakorlatot a megjelölt korszak hivatalos ideológiájával!
- Értékelje Machiavelli uralkodónak szóló tanácsait az általánosan elfogadott erkölcsi normák alapján!

A nép érdekében ...?!

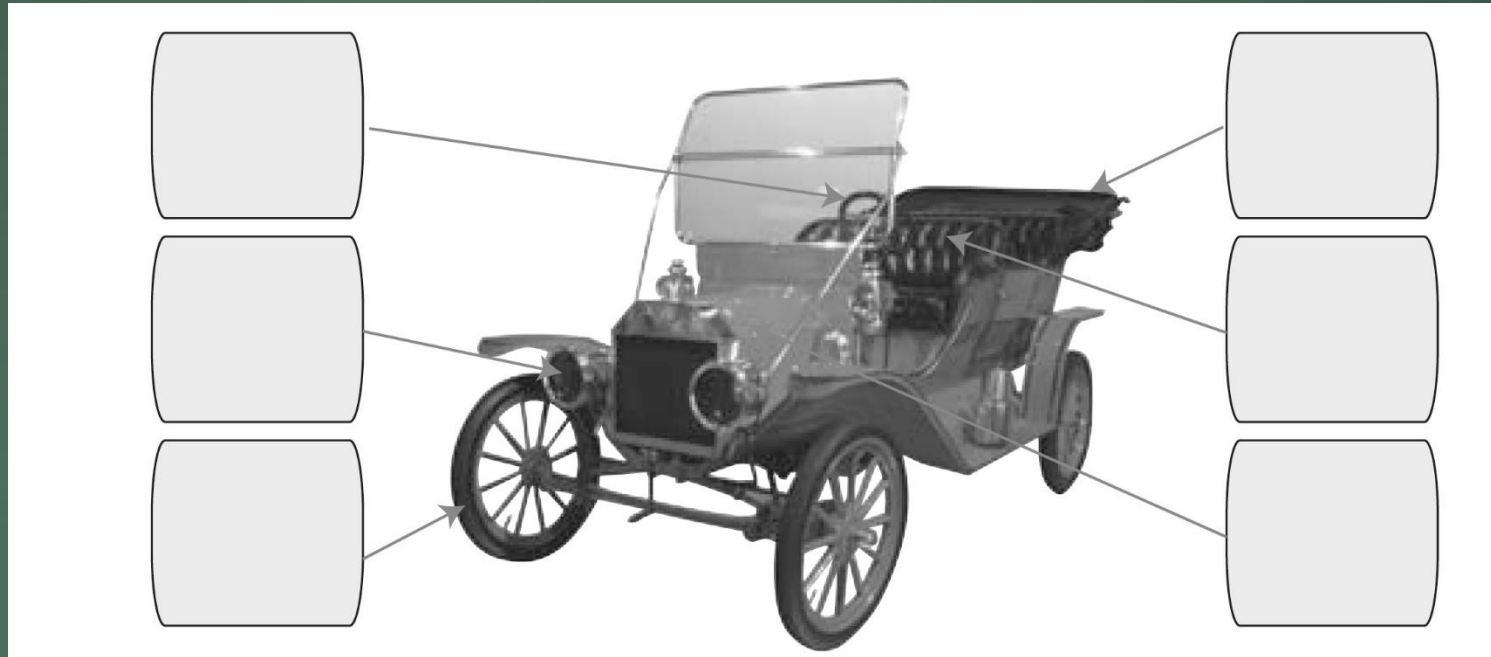
„A jelenlegi helyzet nem tarthat sokáig. Meg vagyok győződve, hogy a hatalom bizonytalansága, a zavarok és a viszályok állandó oka egyetlen nemzetgyűlés döntő súlya. Ezért megítélésük elé viszem egy alkotmány következő alapelveit [...]

1. Egy felelős vezért kell kinevezni tíz év időtartamra.
2. A miniszterek csak a végrehajtó hatalomtól függenek.
3. Az államtanács a legválogatottabb emberekből áll. Az államtanács készítené elő a törvényeket, s ez vezetné le a vitát [...]
4. A törvényhozó testületet, amely megvitatja s megszavazza a törvényeket, általános választójog alapján kell megválasztani lajstrom nélkül. A lajstrom tudniillik meghamisítja a választást.
5. Egy második nemzetgyűlés az ország minden illusztris személyiségéből egyensúlyozó hatalomként működik majd, az alapegyezmény és a közszabadságok védelmezőjeként. Így 1804 óta először tudjátok, miért és mire szavaztok. Ha nem kapom meg szavazataitok többségét, összehívom az új nemzetgyűlést, s visszaadom annak a töletek kapott mandátumot. – De, ha úgy gondoljátok, hogy az ügy, melynek nevem a szimbóluma, azaz a '89-es forradalomban újjászületett és a császár által megszervezett Franciaország még mindig a ti ügyetek, nyilvánítsátok ki s szenteljétek meg a töletek kért hatalmat. – Akkor Franciaországot és Európát megmentjük az anarchiától, az akadályok elsimulnak, a versengés megszűnik, mert mindenki tisztelni fogja a nép ítéletében a Gondviselés dekrétumát.” *(Napóleon felhívása, 1851. december 2.)*

- a) Sorolja fel, mely gondokkal, problémákkal magyarázza Napóleon egy új állami irányítás bevezetésének szükségességét?
- b) Magyarázza meg, miért ragaszkodik Napóleon az általános választójog bevezetéséhez, alkalmazásához?
- c) Állapítsa meg, milyen történelmi előzményekre utal a felhívásban a szerző, és tárja fel ennek hátterét!
- d) Gondoljon vissza a római történelemre, és idézze fel, a tanult szereplők közül kik ajánlották fel a hatalom visszaadását!

Hogyan lesz valamiből sikertermék?

► Motiváció

Az ipari forradalom második szakaszának egyik sikerterméke volt az Egyesült Államok Detroit városában gyártott Ford T-modell. A modelltől 1908-1927 között (a gyártás befejezéséig) több mint 15 millió darabot adtak el. Ennek révén az Egyesült Államokban közel 30 esztendő alatt szinte általánossá vált az autóhasználat, amely rendkívüli módon felgyorsította az infrastrukturális viszonyok fejlesztését (útépítés, településszerkezet) és átalakította a társadalmi, közösségi szokásokat is.

Feladatok

➤ 1. szakasz (páros feladat)

a) Rendezzétek táblázatba a kép alapján, hogy a fejlesztett gépkocsinak mely technikai elemei emlékeztetnek lovas hintóra és melyek egészen újak!

b) Írjátok be a kép melletti négyzetekbe, hogy a megjelölt gépkocsialkatrész milyen tudományos technikai fejlesztés eredményeképpen készülhetett el! A megoldáshoz használjatok tankönyvi vagy internetes forrásokat!

➤ 2. szakasz (csoportmunka)

Készítsetek táblázatot a források adatainak (szövegek, diagram) felhasználásával, hogy a tervezéstől a sikertermékké válásig mely problémákat kellett a gyárnak szembenézni és ezeket hogyan oldotta meg!

➤ 3. szakasz (prezentáció)

A táblázatok prezentálása, melynek keretében térjete ki arra, hogy miként hasznosíthatóak a jövő életetekben a feladatmegoldás során megismert megoldási alternatívákat és folyamattervezési algoritmusokat!

➤ Összegzés (tanári összefoglaló, új produktív feladat kitűzése)

„Te is légy részese egy világsikernek!”

Általánosítás, értékelés

„A sérelmeket egyszerre kell elkövetni...”

„Ezért megjegyezendő, hogy egy ország elfoglalásakor a hódítónak számba kell vennie, milyen sérelmeket kénytelen elkövetni, s egyszerre kell megtennie valamennyit, nehogy megismételni kényszerüljön, s így a megújrázást elkerülve, biztonságot adhat az embereknek, és kedvezésekkel megnyerheti őket. Aki ellenkezőleg cselekszik, félelemtől vagy rossz tanácstól vezérelve, kivont karddal maradjon. Alattvalóiban soha meg nem bízhat, mert azoknak a friss és állandó sérelmek miatt nincs benne bizodalruk. **A sérelmeket mind egyszerre kell elkövetni, mert így kevésbé érzik őket, és kevésbé bántanak; a kedvezéseket pedig apránként kell adagolni, hogy jobban éreztessék hatásukat.** S főként: az uralkodónak alattvalóival olyan viszonyban kell lennie, hogy azon sors ne változtasson; mert ha a dolgok rosszra fordulnak és szükséged lenne rá, nem folyamodhatsz a rosszhoz; és a jó, amit cselekszel, nem lesz hasznodra, mert úgy ítélik, csak kínodban tetted, és senki más nem lesz hálás érte.” (Machiavelli: *A fejedelem*)

- Állapítsa meg, hogy a XX. századi magyar történelem mely korszakára illik a fejedelemnek ajánlott uralkodási gyakorlat!
- Igazolja konkrét események, intézkedések felsorolásával megállapítását!
- Vesse össze a fejedelemnek ajánlott uralkodási gyakorlatot a megjelölt korszak hivatalos ideológiájával!
- Értékelje Machiavelli uralkodónak szóló tanácsait az általánosan elfogadott erkölcsi normák alapján!

A fejlesztő típusú feladatok közös jellemzői

- ▶ A feladathelyzet motiváló, kíváncsiságot keltő;
- ▶ a tanulók érintettségére (érzelmi, értelmi) törekszik;
- ▶ váratlanságával problémahelyzet elé állítja a diákokat;
- ▶ eredményes megoldása érdekében rendszerezésre, tervezésre, szervezésre, együttműködésre készítet;
- ▶ változatos forrásanyag (pl. kép, térkép, korabeli szöveg, karikatúra, ábra, internet) kapcsolódik hozzá;
- ▶ perspektíva-váltásra, a beleérzőképesség alkalmazására készítet;
- ▶ érvelésre, vitára ösztönöz;
- ▶ kritikai attitűdök és különböző kommunikációs technikák gyakorlati megvalósítását várja el.

A fejlesztő feladatok remélt hatásai

- ▶ Emocionális készségek (önismeret, önuralom, együttérzés, rugalmasság) fejlesztése;
- ▶ összetett, kognitív, affektív vagy pszichomotoros „lépések” megtétele;
- ▶ a próbálkozás, a megfigyelés, a kísérletezés, az analógiák felismerése, az alternatívák megismerése;
- ▶ változatos tartalmak és nézőpontok révén a kollektív identitásképzés és a kulturális sokféleség elfogadása.

Értékelési szempontok, kritériumok

- ▶ Vizsgáljuk meg, hogy a tanulók megfelelő módon azonosítják-e, illetve helyesen értelmezik-e a feladat problematikáját.
- ▶ Vizsgáljuk meg, milyen mértékben és milyen módon alkalmazták a diákok előzetes ismereteiket.
- ▶ Állapítsuk meg, hogy a tanulók képesek voltak-e a szöveg (ábra, kép, zene) tájékozó, orientáló elemeit felhasználni, alkalmazni.
- ▶ Állapítsuk meg, hogy a csoportokon belül, milyen módon működött a kommunikáció.